

סדר השני של חג הפסח תש"ח

א. הא לחמא עניא.

ה"א – בספירות היא ספירת הבינה¹. בינה היא השגה, שהוא מבין את הענין, שהוא משיג בהבנה טובה; ואם כן מדוע ה"א היא לחמא עניא? אלא התירוץ הוא מיני' ובי': זהו אכן לחמא עניא, כי השגה היא הרי רק במה שיכולים להבין, ותכלית הכוונה היא הרי לבוא אל למעלה מההשגה.

וזוהו הביאור במה שהוא אומר בהמשך: "די" – פירושו לקשר את ההשגה, לחם עוני, אל היו"ד; יו"ד ה"א – יו"ד היא חכמה, ה"א היא בינה.

אכלו אבהתנא בארעא דמצרים – אכלו מלשון כליון, הפירוש הוא שעל ידי זה הם מכלים את ארעא דמצרים. כללות ענין שעבוד הגלות הוא הרי שסומכים רק על השכל, אבל על ידי החיבור של ההשגה אל הלמעלה מן ההשגה – מכלים את ענין הגלות.

מה יוצא מזה? התשובה: יוצא מזה, שכל דכפין ייתי ויכול – שמי שרעב לאלקות, ייתי – הוא מגיע לכלות הנפש, ויכול מלשון כלות. כל דצריך ייתי ויפסח: כל דצריך – את מילוי השליחות של ירידת נשמתו למטה, ייתי ויפסח – הוא מדלג על הענינים הגשמיים.

השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל – שאז ירגישו כאן את מעלת ארעא דישראל; כי ארץ ישראל היא הרי גם כן בעולם הגשמי, ירגישו את המעלה בכך.

השתא עבדין – העבודה בבחינת עבודת עבד; אז נגיע ללשנה הבאה בני חורין, פירוש: שנהי' בני חורין מן העבודה באופן של קבלת עול, אלא יהי' לנו תענוג בעבודה.

ב. כבר סופר פעם² על אחד הטיולים שהוד

כ"ק אאמו"ר הרה"ק טייל עמי בערב, ברוסטוב-דון, ונעצר ליד חלון של חנות גדולה שבה מכרו מכוונות שונות. בהתרחקו מן החלון אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: מאור ההשכלה של חסידות צריך ויכול לנצל כל דבר בעולם לעבודה.

ג. בדרכי החסידים בענייני עבודה עפ"י דרך החסידות ישנם ד' ענינים: (א) לימוד החסידות לפני התפלה, (ב) הכנה לתפלה, (ג) ההתבוננות בתוך התפלה, (ד) פירוש המלות; אבל אחרי כל זה העיקר הוא, שצריך באמת לומר את המילים בחיות.

והתחיל לומר הפיסקא: הא לחמא עניא.

ד. מה נשתנה.

עכשיו צריך לגשת ל"מ"ה". היו דפוסים שבהם לא נכתבה בהגדה, בהקדמה למה נשתנה, המילה נשתנה, אלא "כאן הבן שואל מה"; ואילו כאן הנוסח הוא "הבן שואל מה נשתנה", והפירוש בזה הוא, שעל ידי שאלת הבן המ"ה נעשה שונה³.

אחר אמירת מה נשתנה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: בוודאי זוכרים הרי מה שדובר בפירוש ד' הקושיות.

ה. מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים – בקמץ, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים – בפתח.

פעם שמענו: קמץ הוא ענין הקמיצה, ע"ד קמיצת השפתים, שזהו ענין החכמה – ריבוי נקמץ במיעוט. פתח הוא מלשון פתוחה, ריבוי; והכוונה בזה היא, שהעבודה במדריגת הקמץ, שהיא חכמה, תבוא לידי פועל, ואז יהי' פתח – שממעט יעשה הרבה⁴.

ו. מעשה ברבי אליעזר וכו' ורבי טרפון.

(3) ראה גם ספר השיחות תרצ"ו-חורף ה'ש"ת ע' 224.
ע' 261. ע' 320. ספר השיחות תש"ג ע' 54.
(4) ראה גם אוה"ת ואתחנן ע' שפב.

(1) ראה גם שיחת ליל א' דחה"פ תש"ט ס"ג (בספר השיחות תש"ו-ה'ש"ת ע' 314) ובהערה שם.
(2) שיחת אחש"פ תש"ז (בספר השיחות תש"ו-ה'ש"ת ע' 121, וש"נ).

– אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם – להיות לו בן כמו אברהם ובעצמו להישאר תרח¹⁰ – זה יכול להיות רק אב עולמי (א' וועלט'יגער טאָטע); אב תורני אינו תרח.

כאשר למחרת סיפרו את דבריו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק במנין – בבהמ"ד, היו כאלה שלא רצו לקבל את האמרה החריפה. לאחר מכן, כשמסרו זאת להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, אמר: מה אפשר לעשות, מן האמת אי אפשר לזוז.

ח. הר שער לרשת אותו.

כבר דובר פעם על כך¹¹, שלרשת אותו – הכוונה היא שהר שער יורש את עשו. – ויעקב ובניו ירדו מצרים – כדי לעשות את מצרים, שמצרים היא מיצר וגבול¹², כפי שצריך להיות.

ט. צריך להגביה הכוס ולכסות הפת כן כתב האר"י ז"ל.

צריך להבין את מה שהרבי, כ"ק אדמו"ר הזקן, אומר כאן "כן כתב האר"י ז"ל" – הרי הוא עצמו ה' פוסק, הרי הוא סמך על עצמו.

אלא הענין הוא: כוס בגימטריא אלקים¹³: ה"כוס" היא ההמשכה הנמשכת בשם אלקים, כדי להמתיק את שם אלקים. ולכסות הפת – פירוש, שלא יראו את החומרות שבגשם, ואז תתגלה המעלה של הגשמיים; ואת הכח לגלות את מעלת הגשם נתן האר"י ז"ל. החומרות שמדברים עליה כאן אינה מלשון חומר וצורה, אלא הכוונה לחומרות שבגשמיים.

י. כ"ק אדמו"ר שליט"א ביקש לנגן את הניגון של החסיד ר' אשר מניקאָלאַיעוו¹⁴, וסיפר:

חבורה יפה ונאה⁵ הרביים הללו ותלמידיהם; שנפגשו אז יחד בבני ברק ודיברו כל הלילה על ענין גלות מצרים ועל הכוונה של יציאת מצרים.

עכשיו, כשאנו אומרים את הפסקא הזאת ומזכירים את הסיפור – הרי אף שנשמותיהם עומדות כבר זמן רב כל כך בעולם העליון ועולות בעילוי אחר עילוי, "וקדושים בכל יום יהללך"⁶, הן שומעות כיצד אנו מזכירים אותן כאן, ויש להן מזה תענוג, ונעשית בהן התחדשות – לא רק במדריגת נשמה המתלבשת בגוף, אלא גם במדריגת יחידה שבנפש, העומדת בעלי' אחר עלי'⁷.

אנו "מעולמים" (מלשון עולם, שקועים בעולם) יותר מדי. העולם הוא הרי העלם⁸; אנו "מעולמים" מאוד בהעלם הגשמיים ולפעמים גם החומריים של העולם, עד שאין מרגישים היכן ובאיזה עולם, ובאילו היכלות דופקים.

כל ההעלמות הם במדריגות נר"ן של הנשמה, אבל מדריגות חי' יחידה שבנשמה יודעות, ולפעמים הן גורמות שגם שאר המדריגות שבנשמה ירגישו.

ז. אבותיכם מעולם.

בליל ב' דחה"פ תרמ"ח כ"ק אאמו"ר הרה"ק פירש [את המילים אבותיכם מעולם] האב ה"עולמי" (דער וועלט'יגער טאָטע):

גם אצל אברהם אבינו ה' אב עולמי (וועלט'יגער טאָטע) וזהו "תרח", הוא ה' אדם גדול, נשא במשרת שר⁹, ואף על פי כן נשאר תרח.

(5) ראה שיחת ליל ב' דחה"פ תש"ז. תש"ט (בספר השיחות תש"ו-ה'שי"ת ע' 105. ע' 317).

(6) ברכת אתה קדוש בתפלת העמידה. וראה תו"א מג"א צח, ב. ובכ"מ.

(7) ראה גם ספר השיחות תש"ה ע' 83.

(8) ראה לקו"ת שלח לז, ד. חוקת סה, א. ביאורו"ז להצ"צ ח"א ע' שנה. סה"מ תרפ"ט ע' 160. תרצ"ו ע' 117. תרח"ץ ע' רכא. ספר השיחות תרפ"ח-תרצ"א ע' 153. ובכ"מ.

(9) מדרש מעשה אברהם אבינו – בית המדרש חדר

א. אוצר מדרשים (אייזענשטיין) ח"א ע' 3.

(10) ראה גם שיחת ליל ש"ק שובה תש"ז בסופו (בספר השיחות תש"ו-ה'שי"ת ע' 61).

(11) ראה שיחת ליל ב' דחה"פ תש"ז סי"ט (בספר השיחות תש"ו-ה'שי"ת ע' 106). וש"נ.

(12) ראה תורה אור שמות מט, סע"ד ואילך. וארא נז, ב ואילך. יתרו עא, ג"ד. ובכ"מ.

(13) ראה גם ספר השיחות תש"ד ע' 80.

(14) ראה אודותו בספר השיחות תש"ו-ה'שי"ת ע' 34.

שמילא את השליחות. ר' אשר סיפר אז להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את כל פרטי החתונה: איזה מאמר חזרו, אילו ניגונים שרו, וגם שר את הניגון שבו ליווה אותי אל הספינה.

אז הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר: הנה זוהי מסירת נפש חסידית – להניח את כל הענינים ולמלא את הציווי של דבר השליחות.

אז גם אמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לפני ר' אשר מאמר חסידות ביחוד.²⁰

יא. פעם דובר שישנן ד' מדריגות בניגונים. הניגון של ר' אשר ניקאָלאַייעווער הוא מן הדרגא הד'. זה אינו ניגון מן הניגונים המיוחסים, המיוחסים לרבי, אלא זהו ניגון הבא מן החוץ, שזהו ענין של עשי', שעשי' מגיעה לעילא,²¹ למעלה מכל העולמות.

(20) ראה גם שיחת ליל ב' דחג הפסח תש"ז שם (בספר השיחות תש"ו-ה'שי"ת ע' 107).

(21) ראה זוהר ח"ג קח, ב. ח"א קטו, א. סה"מ תרע"ח ע' שצו ואילך.

מקור הניגון הוא¹⁵: פעם¹⁶ הודיע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לחסיד ר' אשר מניקאָלאַייעווער, שילווה אותי בנסיעתי לחתונה של מחו' ר' שלמה שי' האַרינשטיין¹⁷. אחרי החתונה נסעתי לחותני – כ"ק הרה"ח מוהר"א¹⁸ – לקעשענוב¹⁹. אז עליתי בעיר קאמינקא על הספינה – שהיתה שייכת לחסיד ר' משה לייב שוואלבין מניקאָלאַייעווער – והחסיד ר' אשר ליווה אותי עד הספינה. אז הוא שר את הניגון הזה, ששמע בחתונה של רש"ה. ר' אשר נסע משם אל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, שהי' אז בחוץ לארץ, בבאָד וועריסהאָפּען שבבאָוואַריה, גרמניה, למסור

(15) ראה (בשינויים) שיחת ליל ב' דחג הפסח תש"ו. תש"ז (בספר השיחות תש"ו-ה'שי"ת ע' 34. ע' 106).

(16) אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ג ע' רסט. וראה שם ע' רפ.

(17) עם מרת דבורה לאה בת הרבנית שיינא ברכה דוליצקא בת אדמו"ר ר' יוסף יצחק בן אדמו"ר הצ"צ. החתונה התקיימה י"ג סיון תרס"א (ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ג ע' רנז).

(18) ראה אודותיו בספר השיחות תש"ו-ה'שי"ת ע' 82.

(19) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב שם ע' רנז.